

І. Д. Падерін
академік АЕН України

О. В. Романов

І. В. Савельсв
м. Дніпропетровськ

ВІРТУАЛЬНЕ ПІДПРИЄМСТВО ЯК РЕЗЕРВ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ У НОВИХ УМОВАХ

Постановка проблеми. Потреба у збільшенні рівня задоволення клієнтів, удосконалення постійних зв'язків із споживачами та розвиток сучасних ринків за умов глобалізації приводять до створення такої організаційної форми, як віртуальне підприємство. Актуальність даної проблеми виходить із невпинного зросту глобальних мереж, цифрових та інформаційних технологій який стимулює розвиток нового виду економічних відносин, що веде до неминучої зміни традиційних понять ведення бізнесу.

Останні публікації та дослідження. Вітчизняні та закордонні автори накреслюють багато тенденцій з проблематики функціонування віртуальних підприємств та питань управління цією галуззю. Необхідно відмітити праці наступних вчених: У. Девідоу, М. Мелоуна, І. Балабанова, О. Юрасова, І. Гречникова, Л. Реймана, Б. Мільнера, В. Катаєва [3], В. Плєскач, Т. Затоначкої та ін.

Якщо озирнутися назад у 80-ті роки основними напрямками вдосконалювання діяльності підприємств було тотальне управління якістю та застосування стратегій, спрямованих на оптимальне управління різними ресурсами. У 90-ті роки на сцену входять принципи реінжинірингу бізнес-процесів.

Основний матеріал. На початку ХХІ століття ключовою темою стає застосування віртуальних і мережних принципів організації підприємств.

У деяких роботах учених-економістів поняття віртуального підприємства визначають іншими термінами: «мережні підприємства», «безмежні підприємства», «розширені підприємства». Та все одно мова йде про мережу партнерів (підприємств, організацій, окремих колективів і людей), які спільно проводять діяльність з розроблення, виробництва й збуту певної продукції або реалізації проекту. [5]

Причиною появи концепції віртуального підприємства безумовно стає швидке розповсюдження сучасних Інтернет-технологій, в рамках яких реалізуються нові можливості для комунікації та співробітництва автономних та географічно віддалених підприємств. Поява нових інформаційних технологій відкриває нові можливості для організації бізнесу. На сучасному етапі вже не реструктуризація виробничого циклу або переробка бізнес процесу а технології з застосуванням Інтернету формують інформаційну інфраструктуру підтримки віртуальних підприємств. Вона повинна забезпечувати комунікацію та інтеграцію, сумісне управління, включаючи моделювання взаємодії учасників та підтримку виконання робіт.

Термін «віртуальне підприємство» був запроваджений за аналогією з поняттям віртуальної машини з галузі комп'ютерної техніки, в якій процеси реалізуються за допомогою різних системних ресурсів але не задіяне жодного апаратного забезпечення. Отже поняттям «віртуальне підприємство» можна описати динамічну, відкриту бізнес-систему, що заснована за допомогою формування юридично незалежними під-

приємствами єдиного та спільного інформаційного простору з наміром сукупного використання своїх технологічних ресурсів для реалізації всіх етапів робіт виконання проекту або замовлення клієнта.

Віртуальне підприємство базується на формуванні єдиного інформаційного та організаційно-технологічного середовища за рахунок тимчасового об'єднання ресурсів різних підприємств. Завдяки оперативній координації використання ресурсів підприємства здатні швидко та з мінімальними витратами виробляти кінцевий продукт або послугу.

Віртуальне підприємство можна охарактеризувати такими властивостями, як децентралізованість, розподіленість та наявність механізмів гнучкого формування нових організаційних структур, здатність адаптувати вимоги ринку, що швидко змінюються, саморегулюванням та самоорганізацією, координацією та взаємодією на основі раніше оговореного з партнерами управління бізнес-процесами та ресурсами.

Основна мета віртуального підприємства – швидке реагування на вимоги ринку та максимізація ступеня використання ресурсів підприємств. Основний економічний потенціал віртуального підприємства, з точки зору організації виробництва, полягає в якісно нових можливостях управління ланцюгом виробництва або обслуговування та процесами створення вартості на основі концентрації великої кількості ресурсів на єдиній базі.

Враховування факторів ризику має свої особливості на всіх етапах життєвого циклу. Що стосується фаз прийняття рішення про кооперацію та вибір партнерів, то це найбільш актуальні питання організаційних ризиків. На стадіях планування робіт та реалізації особливе значення має розгляд операційних ризиків. При побудові операційної стратегії ведення бізнесу підприємства стикаються не тільки з новими можливостями, але й з новими потенційними небезпеками. [4].

До основних переваг кооперації у віртуальне підприємство: можливість швидкого освоєння нових ринків, зменшення витрат, трансфер технологій та винаходів, додаткові інвестиційні можливості, можливості розподілення ризиків між партнерами у віртуальному підприємстві. До основних ризиків (недоліків) кооперації у віртуальне підприємство відносяться збільшення залежності від бізнес-партнерів, ризик втрати винаходів та конкурентних позицій. Вплив перерахованих властивостей залежать від організаційної форми кооперації. Загальні переваги та недоліки кооперації наведено на схемі на рис. 1.

Причиною виникнення організаційних ризиків у системі кооперації віртуального підприємства можна вважати різні принципи корпоративного управління учасників віртуального підприємства, цілі та задачі ведення справ, фінансові цикли компаній. Коопера-

Рис. 1. Показники переваг та недоліків віртуального підприємства

ція не тільки сприяє розподіленню ризиків між учасниками ланцюга виробництва (обслуговування) та зниженню невизначеності, але і викликає створення нових ризиків пов'язаних з взаємодією підприємств.

При організації віртуального підприємства треба враховувати, що воно не є юридичною особою (юридичні функції може виконувати орган координації віртуального підприємства). Між учасниками віртуального підприємства, що діють на основі визначених органом координації правил, зберігаються принципи конкуренції (кожне підприємство зацікавлене в отриманні роботи і зберігає свою активну конкурентну роль в межах правил віртуального підприємства).

Центр управління (орган координації) може бути управлінською компанією, що не є безпосереднім учасником виробничо-обслуговуючого процесу або їм може ставати одно з підприємств-учасників віртуального підприємства, що є головним виконавцем за тим чи іншим проектом.

За першим підходом координуючі функції передаються спеціальному органу (координаційній раді). До її складу входять учасники даної структури з метою організації взаємовідносин із зовнішнім середовищем, створення єдиної інформаційної бази, механізмів координації та управління фінансовими потоками. Такий орган може бути створений у вигляді комерційної організації та займатися формуванням віртуального підприємства самостійно. Координаційна рада затверджує правила віртуального підприємства та механізми координації та кооперації.

Відповідно до другого підходу «головною» організацією, що виступає в якості координуючого центру, в залежності від характеру виконуваних робіт, можуть виступати різні учасники віртуального підприємства. Через цю організацію будуються відносини із зовнішнім середовищем. Вона відповідає за за-

безпечення необхідних умов функціонування віртуального підприємства, розподілення ресурсів та результати діяльності.

Проблеми, що виникають під час розгляду особливостей віртуального підприємства зазвичай полягають у виборі агентів, що мають ключові компетенції в обраній галузі діяльності або надання послуг та з виконання замовлень (використання засобів колективної роботи, організація гнучкого бізнесу у форматі «за вимогою» тощо). Разом з тим, віртуальні підприємства потребують системного підходу до всіх аспектів його створення та функціонування. Необхідно побудувати таку структуру віртуального підприємства, яка була б адекватною поставленим бізнес-задачам.

Етапи створення та функціонування віртуального підприємства можна представити у вигляді принципової схеми на рис. 2.

Виникненню віртуального підприємства на ринку передують формування потреби у продукції або послугі, що потребує інноваційного підходу до його виробництва або реалізації. При цьому окремі підприємства не здатні на самостійні розробки в силу специфічної проблеми або ж великих витрат на перебування виробничого процесу, або ж складної ієрархії управління та прийняття рішень. Виникає необхідність у кооперації компаній, організацій, підприємств, окремих осіб, що пов'язані загальною проблемою.

Формування віртуального підприємства вигідно як замовнику, так і виконавцю. З одного боку, замовник знаходить виконавця свого унікального замовлення, а з іншого боку агенти віртуального підприємства отримують можливість застосувати свої ключові компетенції та приймати участь у виконанні різноманітних замовлень, які самотужки реалізувати не

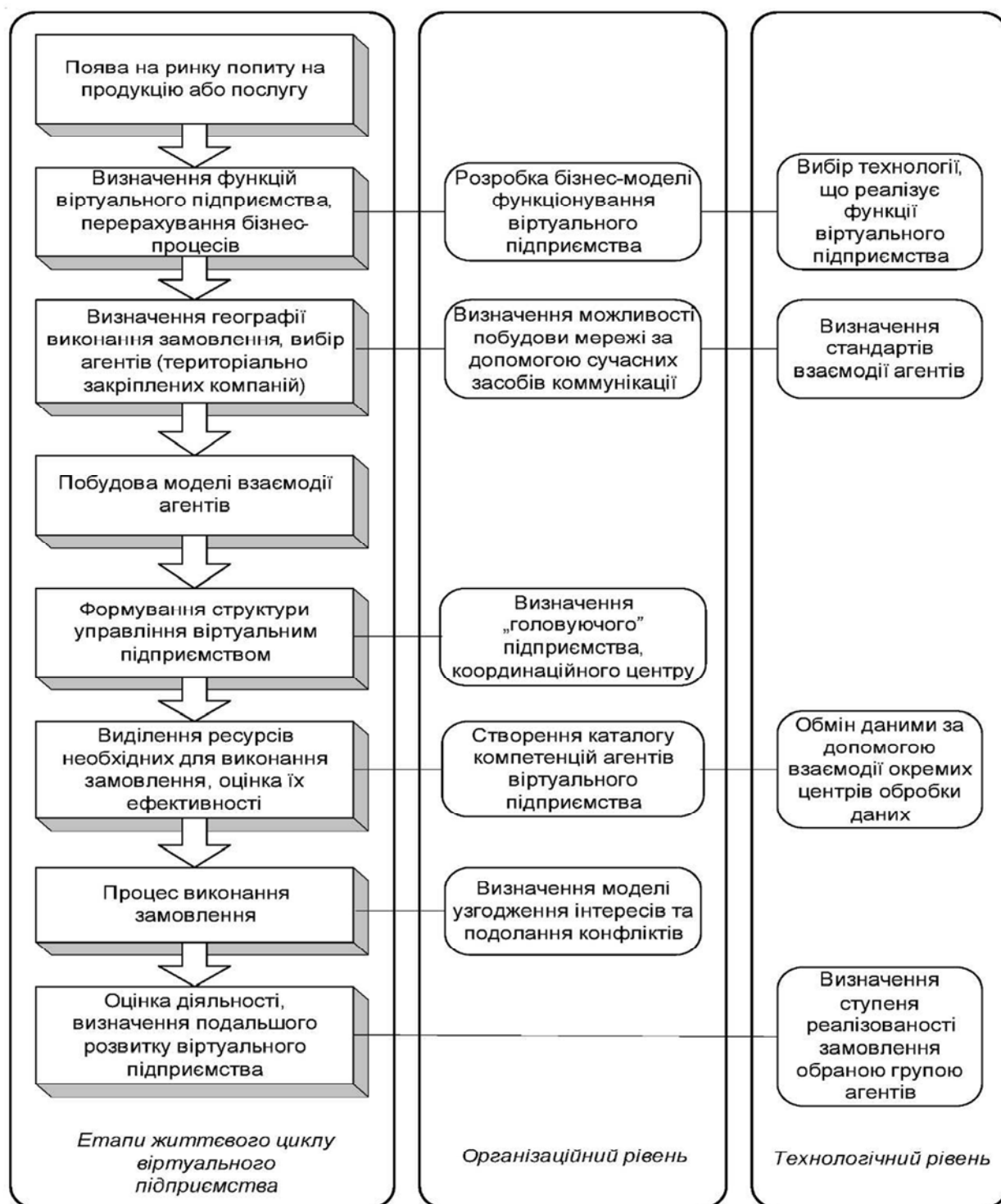

Рис. 2. Етапи створення та функціонування віртуального підприємства

могли б. Таким чином причиною та метою створення віртуальних партнерств є отримання взаємної вигоди та прибутку шляхом максимального задоволення потреб споживачів в інноваційних товарах.

Одним з головних етапів формування віртуального підприємства є визначення та перерахування бізнес-процесів. Від цього буде залежати модель структури підприємства. Після того, як визначено напрямок діяльності, обираються агенти (підприємства), що мають ключові компетенції для виконання поставленого завдання та досягнення кінцевої мети.

На етапі моделювання структури підприємства та його функціонування у процесі виконання замовлення одним із головних завдань координаційного центру є забезпечення взаємодії всіх учасників, та розробка заходів щодо подолання конфліктів та непередбачених ситуацій [4].

Таким чином на основі вищевикладеного можна виділити перспективи розробки даного напрямку. Основна мета віртуального підприємства – швидке реагування на ринкові вимоги та максимізація ступеня використання ресурсів підприємств. З точки зору

організації виробництва та обслуговування, основний економічний потенціал віртуальних підприємств полягає у якісно нових можливостях управління ланцюгами виробництва (обслуговування) та процесами створення вартості на основі концентрації великої кількості ресурсів в єдиній базі, що дозволяє швидко та гнучко реагувати на ринкові зміни. Формування регіональних віртуальних підприємств може стати причиною зростання економічного потенціалу регіону та вирішення соціальних проблем за рахунок інтеграції ресурсів та підвищення ефективності їх використання в межах розвитку пріоритетних напрямків діяльності регіону.

На державному рівні в Україні також активно продукуються віртуальні моделі функціонування господарських одиниць. В якості приклада можна навести Віртуальний університет Міністерства фінансів України (<http://edu.minfin.gov.ua>). Наразі, віртуальний університет є об'єднанням навчальних ресурсів підвідомчих Мінфіну вищих навчальних закладів на основі сучасних інтернет-технологій. До роботи Віртуального університету Мінфін залучатиме, зокрема, науково-педагогічні кадри Українського державного університету фінансів та міжнародної торгівлі. Оцінюванням знань за результатами навчання та сертифікацією опікуватиметься Центр незалежного тестування та сертифікації компетентності Міністерства фінансів. Центр буде організовувати та розвивати систему тестування та сертифікації фахівців, що пройшли підготовку у Віртуальному університеті, на основі кращого світового досвіду, створюватиме державну електронну бібліотеку тестів та програм сертифікації у напрямках застосування Бюджетного, Податкового кодексів та управління інноваційними проектами та програмами.

Висновки

1. Термін «віртуальне підприємство» був запроваджений за аналогією з поняттям віртуальної машини з галузі комп'ютерної техніки, в якій процеси реалізуються за допомогою різних системних ресурсів але не задіяне жодного апаратного забезпечення.

2. Віртуальне підприємство базується на формуванні єдиного інформаційного та організаційно-технологічного середовища за рахунок тимчасового об'єднання ресурсів різних підприємств. Завдяки оперативній координації використання ресурсів під-

приємства здатні швидко та з мінімальними витратами виробляти кінцевий продукт або послугу.

3. При організації віртуального підприємства треба враховувати, що воно не є юридичною особою (юридичні функції може виконувати орган координації віртуального підприємства). Між учасниками віртуального підприємства, що діють на основі визначених органом координації правил, зберігаються принципи конкуренції (кожне підприємство зацікавлене в отриманні роботи і зберігає свою активну конкурентну роль в межах правил віртуального підприємства).

4. Проблеми, що виникають під час розгляду особливостей віртуального підприємства зазвичай полягають у виборі агентів, що мають ключові компетенції в обраній галузі діяльності або надання послуг та з виконання замовлень (використання засобів колективної роботи, організація гнучкого бізнесу у форматі «за вимогою» тощо). Разом з тим, віртуальні підприємства потребують системного підходу до всіх аспектів його створення та функціонування. Необхідно побудувати таку структуру віртуального підприємства, яка була б адекватною поставленим бізнес-задачам.

Список використаних джерел

1. Кудрявцева С.П. Міжнародна інформація: навчальний посібник / С.П. Кудрявцева, В.В. Колос. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2005. – 400 с.
2. Шморгун Л.Г. Менеджмент організацій. / Л.Г. Шморгун. – К.: Знання, 2011. – 452 с.
3. Катаев А.В. Анализ особенностей организации и управления виртуальными предприятиями [Электронный ресурс] // Административно-управленческий портал. – Режим доступа: <http://kataev.ru/>.
4. Молчанова К.М. Методичні основи формування віртуальних підприємств / К.М. Молчанова // Вісник Національного транспортного університету: в 2-х частинах: Ч. 1. – К.: НТУ, 2009. – Вип. 19. – С. 371-374
5. Спіцина Н.М. Теоретичні аспекти віртуального підприємства як сектора глобальної економіки / Н.М. Спіцина // Торгівля І Ринок України, Тематичний збірник наукових праць. – 2012. – № 34. – С. 87-91.
6. Розвиток малого підприємництва промислового регіону: монографія / за заг. ред. Н.І. Редіної. – Дніпропетровськ: ДДФА, 2014. – 200 с.

І. П. Петрова

м. Донецьк

ПОНЯТТЯ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА: ОЦІНКА ЗАРУБІЖНИХ І ВІТЧИЗНЯНИХ ВИЗНАЧЕНЬ

Постановка проблеми. Дослідження поняття партнерської взаємодії держави і бізнесу викликає значний науковий інтерес у зв'язку з багатоаспектністю та багатогранністю категорії "державно-приватне партнерство" (ДПП). У сучасній економічній літературі термін "державно-приватне партнерство" має широкий діапазон визначень і змістовних понять. Загальноприйнятого однозначного визначення поняття ДПП не існує. Різноманіття дефініцій партнер-

ської взаємодії держави та приватного сектору відображають різні аспекти цього поняття. Наявність різноманітних точок зору й відсутність чіткості в розумінні категорії "державно-приватне партнерство" як на міжнародному рівні, так і в країнах, де активно розвивається ця форма взаємодії держави й бізнесу, свідчить про необхідність подальшого розвитку теоретичних та емпіричних досліджень в даній сфері.